

Regeringskansliet
Försvarsdepartementet

fo.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: christina.siwring@regeringskansliet.se

Remissvar över betänkandet SOU 2023:51 Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet - frågor med anledning av Europadomstolens dom

Mot bakgrund av de intressen som Forum för Dataskydd, nedan benämnt Forumet, har att bevaka lämnas följande yttrande.

Sammanfattning

Forumet finner efter en samlad bedömning att utredningens förslag innehåller delar som ökar rättssäkerheten och stärker den personliga integriteten, men att det fortfarande kvarstår vissa brister i detta avseende. Forumet avstyrker därför utredningens förslag.

Forumet ställer sig bakom underrättelseverksamhet och signalspaning som nödvändiga och berättigade inslag i ett lands nationella säkerhet.¹ Åtgärderna måste dock nogra vägas mot de mänskliga fri- och rättigheterna, särskilt i artiklarna 8 och 13 Europakonventionen (EKMR). Det saknas enligt Forumets bedömning fortfarande vissa författningsåtgärder som är nödvändiga för att lagstiftningen ska leva upp till de krav som följer av EKMR och Europadomstolens dom. Utredningen har inte i tillräcklig grad beaktat frågan om hur en avvägning kan göras vid överföring av uppgifter i samband med informationsutbyte med andra länders underrättelseverksamhet, den intresseavvägning som ska göras i enlighet med 5 § 3 p. signalspaningslagen och frågan om upphörande av åtgärder innan utgången av den sexmånadersperiod för vilken ett tillstånd meddelat. Forumet anser sig därmed inte kunna tillstyrka utredningens förslag.

¹ Europadomstolens dom s. 47, p. 178, s. 73, p. 279 och s. 82, p. 321, samt s. 91 f., p. 365.

Lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet

Skydd för uppgifter om juridiska personer

Forumet finner att den ändring som utredningen föreslår ska införas i 7 § p. 1 signalspaningslagen medför att även uppgifter som angår juridiska personer kommer att skyddas.² Därmed ställer sig Forumet bakom förslaget i denna del.

Beslutandeorgan för kontroll av signalspaningsåtgärd mot enskild

Forumet bedömer att den ändring utredningen föreslår ska införas i 10 a § signalspaningslagen genom att ett särskilt beslutandeorgan inrättas hos Statens inspektion för försvarsunderrättelse (Siun) i tillräcklig grad torde kunna stärka de enskildas skydd i detta avseende.

Till detta kommer att utredningen föreslår ändringar i förordningen (2009:969) med instruktion för Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamhet. Där föreslås bland annat att beslutandeorganet ska kunna anmäla brister som kan utgöra brott och även tillse att förhållanden som eventuellt kan ge den enskilde rätt till skadestånd ska anmälas till Justitiekanslern för prövning. Forumet ställer sig därmed bakom utredningens förslag även i dessa delar.

Gallring

Utredningen föreslår att det införs en bestämmelse i 10 a § signalspaningslagen, som innebär att beslutandeorganet på begäran av enskild, ska kunna besluta att viss inhämtning ska upphöra eller att upptagning eller uppteckning av inhämtade uppgifter ska förstöras, om det vid kontroll framkommer att inhämtningen inte är förenlig med tillstånd meddelat enligt denna lag.

Detta är i och för sig välkommet, men samtidigt konstaterar Forumet att utredningen inte föreslagit någon ändring avseende den nuvarande ordningen där tillstånd meddelas för FRA:s signalspaning för en tid om sex månader i taget. Detta kan nämligen uppmuntra till fortsatt signalspaning under hela sexmånadersperioden även om åtgärden inte är till någon nytta. Därför efterlyser Forumet även ett införande av en uttrycklig skyldighet att självmant upphöra med åtgärden även före utgången av sexmånadersperioden om den inte längre behövs.³ Därför kan Forumet inte ställa sig bakom utredningens förslag då det inte kan anses helt undanröja den anledning till kritik som framförts av Europadomstolen avseende gallring.

² Europadomstolens dom, s. 44, p. 166, s. 86 f., p. 342 och 369.

³ Jfr. Europadomstolens dom s. 85, p. 335 och 336.

Lagen (2021:1172) om behandling av personuppgifter vid Försvarets radioanstalt

Forumet känner stark oro inför den nuvarande ordningen där information som framkommit i princip fritt användas som bytesvara med andra länder utan att det behöver säkerställas hur informationen används av sådana mottagarländer och att informationen skyddas där. Detta innebär att det inte sker någon avvägning mellan intresset att utbyta underrättelser och om detta är nödvändigt eller godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Europadomstolen uttryckte kritik mot att det saknas krav på konsekvensbedömning när underrättelseinformation används som bytesvara i samarbetet med andra länders underrättelseorganisationer. Forumet instämmer i detta avseende i den kritik som Europadomstolen framfört i den aktuella domen.⁴

Utredningen föreslår att bestämmelsen i 2 kap. 20 § lagen (2021:1172) om behandling av personuppgifter vid Försvarets radioanstalt kompletteras med en ny p. 4 med en särskild begränsning av behandlingen av personuppgifter. Denna innebär att överföring av personuppgifter till ett annat land eller en internationell organisation inte ska få ske om detta innebär ett oproportionerligt intrång i den registrerades personliga integritet. Forumet ställer sig bakom utredningens förslag i denna del.

Avvägningen mellan intresset av signalspaning och därav följande integritetsintrång

Enligt 5 § 3 p. signalspaningslagen måste den information som inhämtas ha ett värde som är klart större än det integritetsintrång som inhämtningen kan innebära för att tillstånd till uppdraget ska få meddelas av Förvarsunderrättelsesdomstolen. När det krävs att värdet av informationen ska vara ”klart” större innebär detta att det inte räcker med att intresset endast i viss utsträckning överväger, utan det måste även vara fråga om en klar marginal.

Enligt den av utredningen föreslagna nya bestämmelsen i 2 kap. 20 § p. 4 i lagen (2021:1172) om behandling av personuppgifter vid Försvarets radioanstalt ska det göras en liknande intresseavvägning vid överföring av personuppgifter till ett annat land eller en internationell organisation. Överföringen ska enligt utredningens förslag inte få ske om detta innebär ett oproportionerligt intrång i den registrerades personliga integritet.

Såsom Europadomstolen konstaterat finner även Forumet att signalspaningen medför en informationsinhämtning i bulk, vilket i sig innebär att alla användare av kommunikationssystemen potentiellt kan bli föremål för signalspaningen.⁵ Detta är således en egenskap hos signalspaningen som gör den särskilt känslig

⁴ Europadomstolens dom s. 81, p. 318, s. 83 f., p. 326–330 och 369, samt s. 92 f., p. 371.

⁵ Europadomstolens dom s. 45, p. 169.

och att denna måste ske inom vissa ramar, där det inte får innebära en godtycklig och generell rätt att behandla all slags information.⁶

Innebörden av Europadomstolens dom måste därmed anses vara att det ska göras en ordentlig analys av tänkbara risker innan underrättelseinformationen får inhämtas eller överförs till annat land eller en internationell organisation. Detta torde även innebära att det bör införas begränsningar i lagstiftningen som medför att informationen inte får inhämtas eller lämnas ut om det finns risk för att uppgifterna kommer att användas på ett otillåtet sätt eller för otillåtna syften.

För att Försvarsunderrättelsedomstolen ska kunna besluta om tillstånd för FRA att genomföra uppdraget och informationsinhämtningen måste således enligt 5 § p. 3 signalspaningslagen värdet av informationen klart överstiga integritetsintrånget. Om det inte finns någon analys avseende vilka slags uppgifter som kan komma att inhämtas, vilken grad av känslighet uppgifterna har, vilka risker som finns för att informationen används på otillåtet sätt, för otillåtna ändamål eller obehörigen röjs, hur stora riskerna är, samt vilken skada detta kan leda till, kan det inte heller vara möjligt för vare sig FRA eller Försvarsunderrättelsedomstolen att bedöma om värdet av informationen klart överstiger intrånget.

Forumet finner inte att det någonstans framgår att någon sådan analys görs hos FRA eller Försvarsunderrättelsedomstolen. Om någon sådan analys inte görs kan det inte betyda något annat än att Försvarsunderrättelsedomstolen ger FRA just en sådan godtycklig och generell rätt att behandla all slags information som Europadomstolen kritiserade när domstolen beviljar FRA tillstånd enligt ansökan.

Forumet avstyrker därför utredningens förslag.

FORUM FÖR DATASKYDD

Caroline Olstedt Carlström

⁶ Europadomstolens dom s. 91, p. 365–368.